

Sygn. akt III KS 67/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 stycznia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Kołodziejski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Adam Roch

SSN Igor Zgoliński

w sprawie z wniosku **K. G.**,
o zadośćuczynienie,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu
w dniu 10 stycznia 2023 r.,
skargi wniesionej przez Zastępcę Prokuratora Okręgowego w Gorzowie
Wielkopolskim
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z dnia 7 lipca 2022 r., sygn. akt II AKa 55/22,
uchylającego wyrok Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim
z dnia 11 stycznia 2022 r., sygn. akt II Ko 623/21 i przekazującego sprawę temu
Sądowi do ponownego rozpoznania,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim wyrokiem z dnia 11 stycznia 2022 r., sygn. akt II Ko 623/21, oddalił wniosek K. G. o zadośćuczynienie za krzywdę doznaną przez ww. w wyniku niesłusznego tymczasowego aresztowania w okresie od 3 marca 1984 r. do 28 lipca 1984 r. w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Apelację od tego wyroku na korzyść wnioskodawcy wywiódł jego pełnomocnik, w której zarzucił:

1. obrazę przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 410 k.p.k., poprzez pominięcie i nieuwzględnienie we właściwy sposób wszystkich istotnych okoliczności, wynikających z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, które miały wpływ na wymiar krzywd K. G., a w konsekwencji na wysokość zadośćuczynienia, w szczególności stanu jego zdrowia, sposobu w jaki był traktowany oraz wpływu tych wydarzeń na jego zdrowie fizyczne i psychiczne;
2. obrazę przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 7 k.p.k., poprzez dowolną ocenę dowodów i wyciągnięcie z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wniosków sprzecznych z zasadami prawidłowego rozumowania, doświadczenia życiowego i wskazaniami wiedzy, tj. uznanie, że zadośćuczynienie w kwocie 10.000.000 starych złotych zasądzone postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 31 marca 1994 r. w sprawie oznaczonej sygn. akt II Ko 420/93 spełnia cel i wymogi określone w art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (dalej: ustawa lutowa) w przypadku krzywd K. G. doznanych w wyniku tymczasowego aresztowania w okresie od 3 marca 1984 r. do 28 lipca 1984 r.;
3. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na jego treść i skutkujący bezpodstawnym uznaniem, że w okolicznościach niniejszej sprawy sumą adekwatną i proporcjonalną zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez K. G. w wyniku tymczasowego aresztowania w okresie od 3 marca 1984 r. do 28 lipca 1984 r. jest kwota

10.000.000 starych złotych zasądzona postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 31 marca 1994 r. w sprawie oznaczonej sygn. akt II Ko 420/93 pomimo, iż jest to kwota niewspółmierna do rozmiaru doznanych przez niego krzywd i cierpień, ich intensywności i nieodwracalnego charakteru, podczas gdy te względy przemawiają za zasądzeniem na rzecz wnioskodawcy znacznie wyższej kwoty zadośćuczynienia.

W konsekwencji pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie na rzecz wnioskodawcy kwoty 852.647,04 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 7 lipca 2022 r., sygn. II AKa 55/22, Sąd Apelacyjny w Szczecinie uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Gorzowie Wielkopolskim do ponownego rozpoznania.

Na powyższy wyrok skargę w trybie art. 539a § 1 k.p.k. złożył Zastępca Prokuratora Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim, zarzucając naruszenie art. 437 § 2 k.p.k. poprzez uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w sytuacji, gdy nie zaistniały przesłanki określone w art. 439 §1 k.p.k. i art. 454 k.p.k., jak też nie zachodziła konieczność przeprowadzenia przez Sąd I instancji na nowo przewodu sądowego w całości, bowiem Sąd *ad quem* dysponował w pełni zgromadzonym materiałem dowodowym, co wynika z treści uzasadnienia Sądu Apelacyjnego w Szczecinie i po jego stronie leżało jedynie ponowne ustalenie oraz ocena okoliczności przemawiających za ewentualnym uwzględnieniem wniosku o zadośćuczynienie w określonej kwocie.

Podnosząc sformułowany wyżej zarzut autor skargi wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę, pełnomocnik reprezentujący Skarb Państwa – Prezesa Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim, przychylając się do zawartego w niej stanowiska, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi odwoławczemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga jest zasadna, dlatego też doprowadziła do uchylenia wyroku kasatoryjnego i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Zgodnie z art. 539a § 3 k.p.k. skarga od wyroku sądu odwoławczego uchylającego wyrok sądu pierwszej instancji i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania może być wniesiona wyłącznie z powodu naruszenia art. 437 k.p.k. lub z powodu uchybień określonych w art. 439 § 1 k.p.k. Skargę tę może wnieść również strona, która nie zaskarżyła wyroku sądu pierwszej instancji (na co wskazuje brak odesłania w art. 539f k.p.k. do art. 520 § 2 k.p.k. - zob. wyrok SN z dnia 11 lipca 2018 r., III KS 15/18, OSNKW 2018, nr 10, poz. 65). Wskazany przepis art. 539a § 3 k.p.k. został niewątpliwie powiązany z przepisem art. 437 § 2 k.p.k. stanowiącym, że uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania może nastąpić wyłącznie w wypadkach wskazanych w art. 439 § 1 k.p.k., art. 454 k.p.k. lub jeżeli jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości.

Wystąpienie tej ostatniej przesłanki stwierdził Sąd Apelacyjny w Szczecinie, wskazując na nią jako podstawę wydania wyroku o charakterze kasatoryjnym. Prezentując swoje stanowisko podniósł, że Sąd pierwszej instancji nie przeprowadził oceny któregośkolwiek spośród zebranych dowodów, nie dokonał praktycznie żadnych własnych ustaleń faktycznych, odwołał się do wyników wcześniejszego postępowania w przedmiocie zadośćuczynienia, uchylając się od zaprezentowania samodzielnego, autonomicznego stanowiska na okoliczność tego, czy w istocie stanowi ono sprawiedliwą rekompensatę za krzywdy wnioskodawcy wynikające z jego tymczasowego aresztowania, zaś względy słuszności zamykają drogę do ukształtowania go w wyższej kwocie. Zdaniem Sądu odwoławczego generuje to konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu sądowego przed Sądem pierwszej instancji w całości, dokonania oceny wszystkich dostępnych dowodów, wzajemnego ich podwiązania i spojrzenia na wymowę ich całokształtu w sposób wszechstronny i kompleksowy. Uchybienia pierwszoinstancyjne nie pozwalają zdaniem Sądu *ad quem* nie tylko na zajęcie wiążącego stanowiska co do wysokości zadośćuczynienia, które potencjalnie stanowiłoby sprawiedliwą

rekompensatę dla wnioskodawcy za doznane przez niego cierpienia, lecz także zasadności w ogóle zgłoszonego roszczenia, gdyż wymagałoby zbyt głębokiego wkraczania w kompetencje sądu merytorycznie właściwego. Powodowałoby także naruszenie dwuinstancyjności postępowania.

Powołane wyżej wywody Sądu Apelacyjnego w Szczecinie i wskazane w nich przyczyny uchylenia zaskarżonego wyroku nie pozwalają na przyjęcie, że w niniejszej sprawie został spełniony wymagany warunek wydania kasatoryjnego wyroku, tj. konieczność przeprowadzenia przewodu na nowo w całości. Uzasadnia to stanowisko, że wydane przez Sąd odwoławczy orzeczenie zapadło z rażącą obrazą art. 437 § 2 zdanie drugie k.p.k., co zasadnie podniósł w skardze skarżący.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego trafnie i konsekwentnie zauważa się, iż konieczność ponownej oceny przeprowadzonych dowodów nie mieści się w kręgu podstaw wyroku kasatoryjnego (wyrok SN z dnia 9 grudnia 2016 r., IV KS 5/16, LEX nr 2165596; postanowienie SN z dnia 23 maja 2017 r., III KS 2/17, KZS 2017, Nr 9, poz. 36; wyrok SN z dnia 12 lipca 2017 r., III KS 4/17, LEX nr 2341782; wyrok SN z dnia 12 września 2017 r., III KS 7/17, LEX nr 2390685; wyrok SN z dnia 26 września 2018 r., IV KS 14/18, LEX nr 2580175; wyrok SN z dnia 1 lutego 2020 r., I KS 2/20, LEX nr 2777409; wyrok SN z dnia 21 maja 2020 r., IV KS 9/20, LEX nr 3213524). Nie ma przy tym znaczenia czy jedynie część czy też całość dowodów została oceniona nieprawidłowo (zob. uchwała SN z dnia 22 maja 2019 r., I KZP 3/19, OSNKW 2019, nr 6, poz. 31). **Przepis art. 437 § 2 zd. drugie *in fine* k.p.k. upoważnia sąd odwoławczy do uchylenia wyroku sądu *a quo* i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania w razie konieczności przeprowadzenia na nowo przewodu w całości. Tymczasem ocena dowodów dokonywana jest na etapie wyrokowania, a zatem już po zamknięciu przewodu sądowego. Tak więc jakiegokolwiek nieprawidłowości na etapie samej oceny zgromadzonego materiału dowodowego winny zostać konwalidowane przez sąd odwoławczy i nie mogą uzasadniać wydania wyroku kasatoryjnego.** Na marginesie należy zauważyć, że Sąd *ad quem* nie zakwestionował oceny wszystkich dowodów, albowiem sam fakt zasądzenia 50.000.000 starych złotych postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 31 marca

1994 r., sygn. akt II Ko 420/93 nie budzi wątpliwości. Zatem jego ocena nie została podważona.

Podkreślić należy, że Sąd odwoławczy nie zakwestionował również żadnego z dowodów przeprowadzonych na etapie pierwszoinstancyjnym, w szczególności nie wskazał na nieprawidłowości podczas ich gromadzenia, które uzasadniałyby powtórzenie przewodu sądowego w całości. Co więcej, w pisemnych motywach wyroku stwierdził wręcz, że w toku ponownego rozpoznania sprawy sąd ma możliwość skorzystania z dyspozycji art. 442 § 2 k.p.k. i zaniechania ponownego bezpośredniego przesłuchiwanie wnioskodawcy oraz świadka S. Ż.. W tej sytuacji ponawianie przewodu sądowego przed Sądem pierwszej instancji jawi się jako niecelowe, skoro jak wskazano wyżej, konieczność samej oceny dowodów nie może uzasadniać wydania wyroku kasatoryjnego.

Zgodzić się należy również ze skarżącym, że odmienna ocena dowodów i poczynienie odmiennych ustaleń faktycznych co do podstaw zasądzenia wnioskodawcy zadośćuczynienia nie będzie naruszało konstytucyjnego standardu dwuinstancyjności postępowania sądowego. Zasada wyrażona w art. 176 Konstytucji RP wymaga od ustawodawcy takiego ukształtowania postępowania sądowego, które zapewni dostęp do drugiej instancji (przyznanie stronom środków zaskarżenia), powierzenie rozpoznania sprawy w drugiej instancji sądowi wyższego szczebla oraz odpowiednie ukształtowanie procedury przed sądem drugiej instancji tak, aby sąd ten mógł wszechstronnie zbadać rozpoznawaną sprawę i wydać rozstrzygnięcie merytoryczne (zob. wyrok TK z dnia 12 września 2006 r., SK 21/05, OTK-A 2006, nr 8, poz. 103; wyrok TK z dnia 22 października 2013 r., SK 14/13, OTK-A 2013, nr 7, poz. 100; wyrok TK z dnia 13 lipca 2009 r., SK 46/08, OTK-A 2009, nr 7, poz. 109). Zasada dwuinstancyjności nie może być zatem rozumiana jako gwarancja rozważenia i oceny każdego przeprowadzonego dowodu przez każdą z dwóch instancji. Co więcej, dokonywanie ustaleń czy oceny dowodów po raz pierwszy na etapie sądu drugiej instancji nie czyni takiego orzeczenia pierwszoinstancyjnym (*vide* wyrok TK z dnia 30 października 2012 r., SK 20/11, OTK-A 2012, z. 9, poz. 110). Wbrew twierdzeniom Sądu *ad quem*, wniosek K. G. o zadośćuczynienie został rozpoznany merytorycznie przez Sąd pierwszej instancji. Gdyby bowiem uznał on, że na przeszkodzie jego uwzględnieniu stoi powaga

rzeczy osądzonej, to zgodnie z art. 414 § 1 k.p.k. umorzyłby przedmiotowe postępowanie. Tymczasem oddalając wniosek wskazał, że kwota orzeczona przez Sąd Wojewódzki w Gorzowie Wielkopolskim wyrokiem z dnia 31 marca 1994 r. stanowiła pełną rekompensatę za krzywdy spowodowane tymczasowym aresztowaniem K. G., a zatem orzekanie ponad tą kwotę nie jest uzasadnione względami słuszności.

Reasumując, uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania było nieuzasadnione, albowiem wskazane przez Sąd odwoławczy przyczyny wydania wyroku kasatoryjnego nie mieściły się w katalogu określonym w art. 437 zd. drugie k.p.k. Sąd odwoławczy był zobowiązany do samodzielnej oceny dowodów i poczynienia na ich podstawie własnych ustaleń faktycznych, a w razie stwierdzenia zasadności roszczenia, zasądzenia stosownego zadośćuczynienia. Godzi się zauważyć, że takie rozstrzygnięcie byłoby działaniem na korzyść wnioskodawcy zarówno z punktu widzenia kierunku zaskarżenia, jak i poczucia sprawiedliwości, które w tego rodzaju sprawach wymaga jak najszybszego zadośćuczynienia za krzywdy i naprawienia szkód wyrządzonych przez aparat represji za działalność niepodległościową.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.